

Boqonnaa 3

Hubannoo Walii-galaa Amantii islaama Irratti

Islaamummaan Maali?

Islaamummaan ajaja rabbiin ergamaa isaa kan dhumaa muhammad ﷺ irratti buuse diddaa tokko malee godhuu, isaaf bitamuudha.

Bu'ura Amantii Islaamaa Hanga Tokko

1) Rabbitti Amanuu:

Muslimni wanni itti amanu rabbii tokkocha fakkaataa hin qabne, kan ilma hin qabne, kan gargaaraa hin barbaanne fi kan isa malee gabbaramaan haqaa hin jirre. Inni rabbii dhugaati isa malee Rabbiin biraa hin jiru. Inni maqaa bareedaa fi sifaa guutuu hanqinni tookkolleen hin malle qaba. Namni tokko rabbummaa isaatii fi sifaa isaa kan qooddatu hin jiru. Rabbiin qur'aana keysatti akkana jechuun waa'ee isaa if hima:

Ja'i: "Inni Allaah Tokkicha. Inni Isa Uumamni Hundi Itti Haajamtu. Inni Hin Dhalle Hin Dhalatuu! Fakkaataan tookkolleen Isaaf hin taane" (Qur'asna, 112:1-4)

Rabbi malee namni tookkolleen, yaammachuu fi salaatu, kadhatamuu fi ibaadaa gosa hunda kan haqa godhatu ykn mirga itti qabu hin jiru rabbii tokkocha allaah malee.

Qur'aana boqonnaa 112 kaaloigrafii afaan arabaatiin kan barreyfame

Rabbi tokkicha qofaatu rabbi, inni kan waa uumu, inni waa hundarratti mootii, ammallee kan waa hunda jiraachisu. Inni waa hunda taliga. Inni of-gahaa waa takkatti hin haajamne kan uumaan hundi waa-hundaf itti haajamtu ykn irratti ir'kattu. Inni waa hunda dhagaya, waa hunda arka, waa hunda beeka. Beekkumsi isaa waan mullatuu fi iccitii hin mullanne, waan dirree taa'uu fi dhokatte hunda haaguuge jira. Inni waan tahee dabreefi waan fuul dura tahuu hunda beeka. Waan tahu hunda akka itti taatu beeka. Hayyama isaatiin malee wanni takka hin taatu. Wanni inni akka taatu fedhe ni taati wanni inni akka taatu hin fadhin hin taatu. Ajajni isaa, ajaja waa hundaatii oli. Inni kan akkan garaa laafu kan akkaan namaaf rifatu. Akka hadiisa nabiyyii ﷺ nuuf himaniitti Rabbiin hanga haati takka ilmoof jaalattuu fi rifattuuf caalaa uumama isaatiif rifata.¹ Rabbiin waan haqa hin tahin dalaguufi waa cunqursuu irraa qulqullaawe. Inni waa hunda keysatti wal-qixxummaan hojjata. Namni tokko rabbirraa waa yoo barbaade osoo waan takkatti hin haajamne afaanuma beekuun ifuma isaatiif rabbi gaafachuu dandaya.

Rabbiin iisaa (iyyasuus) miti. lissaan rabbii miti.² iissaan mataan isaa akka rabbi hin tahin himee jira. Rabbiin qur'aana keysatti akkana jechuun nuuf hima:

{Dhugumatti, 'Warri Rabbiin Masih (Iyyasuus) Ilma Maryam'Je'u, Kafaran." Masiih (Iyyasuus) Akki Je'e: "Yaa Ilmaan Israa'il, Rabbi Kiyyaafi Keysan Kan Tahe Gabbaraa. Namni Rabbitti Waa Qindeysey, Rabbiin Jannata Haraam Irratti Godhe. Manni Isaa Ibidda (jahannam).

(1) *Sahiiha Muslim*, #2754, fi *Sahiiha Bukhaari*, Lakk 5999.

(2) Gaazexaa " Associated Press, London, Gaafa June 25, 1984," Qeesooni Televiziona Irratti Dhihaatan Irra Guddaan Akki Ja'an: "Iyyasuus Rabbi Jechuu Amanuuf kiristaanoonni Hin Dirqisiifaman" Qorannoo kana Irratti Qeesota 39 biyya Inglaand keeysaa 31. Akka gabaasa Kanaatt Qeesoonni 19 Akki Ja'an "Iyyasuus Ergamaa rabbii ol'aanaa ja'anii amanuun Geyaadha" Ja'an. Qorannoon Kun Kan Gaggeefame sagantaa Televizioona Torbaanii Kan Biyya Inglaandi Sagantaa Amantii "Credo."

Zaalimtootaaf (warra badii hojjatuuf),¹ gargaaran hin jiru.} (Qur'ana, 5:72)

Rabbii Qur'aana Keysatti Warra Rabbiin Sadihi warra jedhuun. Akkana Ja'a:

{Dhugumatti, Warri "Rabbin Sadi Sadaffaadha" Je'u Kafaran. Rabbi Tokko Malee Haqaan Gabbaramaan Biraa Hin Jiru. Waan Ja'an Kanarraa Yoo Hin Deebine, Azaaba Laaleysaa Taheetu Isaanirraa Warra Kafare tuquuf taa'a. Gara Rabbii Hin Deebi'anii Araarama Hin Barbaadanii! Rabbiin Araaramaafi Akkaan Rahmata Namaaf Godha. Al-Masihi (Iyyasuus), Ilmi Maryam, Ergamaa Isa duratti Ergamoonni dabaran malee hin taane. (Qur'an, 5:73-75)}

Rabbiin ega waa uume booda guyyaa toorbaffaa taa'ee hafuura baafate wanni ja'an fudhatama hin qabdu. Ammas Rabbiin nama fakkaatee foon uffatee gara addunyaa dhufe wanni ja'an hin jirtu. Rabbiin ilma namaatti hinaafa, ilma namaatti hamtuu yaada wanti jedhamu amantii islaamaa keessa hin jirtu. Haala ilma namaa Rabbitti fakkeysuun islaamummaa keysa hin jirtu. Yaanni akkanaa kuni Rabbirra kijiba kaayudha. Rabbiin waahundarratti ol tahaadha. Rabbiin hanqina hundarraa bilisa. Inni hin dadhabu, hin muugu hin rafu.

Jachi afaan arabaa *Allah* jedhu maqaa Rabbii Kan warri afaan arabaa haasa'an hundi muslima fi kan muslima hin tahiinilleen itti fayyadamani. Jechi *Allah* jaedhu kun waan rabbi hin tahiniin yaamuu hin dandayamu. Jechi *Allah* jedhu qur'aana keysa yeroo 2150 olii-tu jira. Afaan aramayk (afaan Nabiyyi lissaan (iyyasuus) dubbataa ture).² keysatti maqaan Rabbii Allaah jedhamuun beekkama.

2) Malaa'ikatti Amanuu

Musliimni malaa'ikaan akka jirtuu fi uumaa kabajamtuu akka taate ni amana. Malaa'ikaan rabbi qofaa akka gabbartu ajaja isaa qofa akka gootu ni amana.

(1) Zaalimtoota(warra badii dalagu) Jachuun Mushrikootas Ni haammata.

(2) *Dikshinariii'NIV Compact Dictionary of the Bible*, Douglas,' Fuula. 42.

Jibriil Malaa'ikaa Keysaa kan Qur'aana gara Nabi Muhammad ﷺ Fide.

3) Kitaaboota Rabbiin Buusetti Amanuu:

Rabbiin akka ragaa isaaniif tahuufi akkasuma akka ilmi namaa ittiin qajeeluf jacha ergamtoota isaa irratti kitaabota akka buuse namni muslima ta'e ni amana. Kitaabota Rabbiin buuse keessaa tokko qur'aana oggaa ta'u, inniis kan Rabbiin ergamaa isaa Muhammad ﷺ irratti buusedha. Rabbiin qur'aana akka soba irraa eegu qur'aanuma keysatti akkana jechuun nuuf hima:

{Nuutu Qur'aana Buuse, Nuutu Isa Tiiysa! } (Qur'an15:9)

4) Ergamtoota Rabbiitti Amanuu:

Muslimni nabiyyootaa fi ergamtoota Rabbiin erge hundatti ni amana. Abbaa keenya Aadam irraa eegalee Nuuh, Ibraahim, Usmaa'il Ishaq, Yaaqub, Muussaa fi lissaa (iyyasuus) hunda isaaniittuu ni amana. Rabbiin ergaa isaa kan ilma namaatiif erge is dhumaa nabi Muhaammad ﷺ irratti nuuf buuse. Muhammad ﷺ ergamaa Rabbii isa dhumaa akka ta'e muslimoonni ni amanan.

{Muhammad Abbaa Nama Tokkootii Miti dhiira teaysanirraa. Garuu Inni Ergamaa Rabbiitti akkasumaas Nabiyyii Dhumaati...}(Qur'aana, 33:40)

Ergamootaa fi nabiyyoonni hundi ilma namaa akka ta'an muslimoonni ni amanan.

5) Guyyaa Qiyaamaatti Amanuu:

Muslimni guyyaa qiyaamaa gaafa namni hundi walitti qabamee murtii Rabbiitiif dhihatu ni amana.

5) Qadara(murtii Rabbii)tti Amanuu:

Muslimni qadaratti (Murtii Rabbii) ni amana. Wanni hundi akkataa Rabbiin duraan dabarsetti akka ta'u ni amana. Qadaratti amanuu jechuun, ilmi namaa dandeeytii filannaa isaatiin waa hojjachuu hin qabu jechuu miti. Garuu, Rabbiin ilma namaatiif dandeeytii waan fedhan filatanii hojjachuu akka kenneef, muslimni ni amana. Kana jechuun ilmi namaa hojii hamtuufi toltuu addaan filatuun, kan fedhe hojjatuu akka dandayuufi waan hojjaterraa akka gaafatamu ta'uu argisiisa.

Qadaratti Amanuun waa Afur of-keysaa Qabdi:

1^{ffaa} Rabbiin waa hunda akka beekuu amanuu. Waan dabree fi Kan fuul-dura tahuu hunda beekuu isaa amanuusha. **2^{ffaa}** Rabbiin waan hunda waan tahe dabreefi kan fuul-dura tahuuf hunda kan.....

barreyse akka ta'e amanuudha. 3^{ffaa} wanti Rabbi akka ta'u fedhe ni ta'a!, wanti Rabbiin akka hin taane fedhe hin ta'u! 4^{ffaa} Rabbin waa hunda kan uume tahuu amanuudha.

Qur'aana Malee Ergaa Rabbi Wanni of Keysaa Qabu Jirtii?

Eeyyen!. *Sunnan* (Waan Nabi Muhammad hojjatee fi Jedhe ykn mirkaneeyse.) Madda amantii islaamaa lammafaadha. Sunnaa jechuun hojiiwwan nabi muhammad ﷺ dubbatuun ajajan, ykn hojjatan ykn mirkaneeyisan fi hadhiisa sahihaan (dhugummaansaa mirkaneefame) gabaafamaniidha. Sunnaatti amanuun bu'ura islaamummaa irraahi.

Fakkeenya Jechoota Nabi Muhammad ﷺ Hanga Tokko

[Mu'umina Jechuun Jaalalaafi Waliif Yaaduu Keysatti Akka qaama Tokkooti: Yoo Qaamni tokko Dhukkubsate Kan Hafe Hirriba Dhaba.]¹

[Nama limaanni Isaa kan Hunda irra Guutuu, kan Haalli Isaa Hundarra gaariiti. Irra caalaan Keysan Nama Haadha warraa Isaattiif Irra Gaariiti.]²

[Tokkoon Keysan Hin Amanne Hanga Waan iffin Feetan Obboleeyyan Keysaniin feetanitti.]³

[Nama Rahmata Namaaf Godhuf, Abbaan Rahmataa Rahmata Godhaaf.]

[Warra Lafarra Jiruuf Rahmata Godha, Rabbiin Rahmata Isiniif Godha.]⁴

[Obboleeysaaf Seequun (fuula bareeda)Sadaqaadha.]⁵

[Jechi Gaariin Sadaqaadha.]⁶

- (1) *Sahiih Muslim*, #2586, fi *Sahiih Al-Bukhaari*, #6011.
- (2) *Musnad Ahmad*, #7354, fi *Al-Tirmizi*, #1162.
- (3) *Sahiih Al-Bukhaari*, #13, fi *Sahiih Muslim*, #45.
- (4) *Tirmizii*, #1924, fi *Abu-Daawood*, #4941.
- (5) *Tirmizii*, #1956.
- (6) *Sahiih Muslim*, #1009, fi *Sahiih Al-Bukhaari*, #2989.

[Namni Rabbiifi guyyaa dhuma (qiyaamaa amane oollaa isaatti tola haa oolu.]¹

[Rabbiin qaama keysaniifi qabeenya keysan hin laalu, garuu qalbii teysaniifi dalagaa teysan laala.]²

[Nama waa isiniif dalage otoo dafqi isaa irraa hin goggoyne kafaltii isaa kennaaf.]³

[Nama dheebotee osoo karaa deemuu boolla bishaanii takka keysa seenee dhuge oggaa bahu, saree takka tan arraba baafttee, bishaan dheebottee dhaabbatte horofa arraabdu arkee akkana je'e: "sareen tun akkuma kiyyatti dheebottee!" Itti aansuun boolla keysatti gadi deebi'e kophee isaa keysatti bishaan waraabee saree san obaase. Hojii kanaaf jecha, Rabbiin, dilii araameef.} Gamaa buraan 'Yaa ergamaa Rabbi beyladatti tola ooluudhaan galata (sawaaba) ni arkannaa?" jedhamee gaafatamnan Ergamaan Rabbii ﷺ akkas jechuun deebse: { beyladaa gosa hundattu tola ooluun sawaaba ykn miindaa qabdi"}⁴

Islaamummaan Wa'ee Guyyaa Qiyaamaa Maal Jetti?

Amantin islaamaa, jiruun duniyaa tun jiruu iddoo qophii kan jiruu dhugaatiif(aakhiraa) keysatti sinqeyfannu. Jiruun addunyaa tun jiruu qorannoo kan jiruu du'aa boodaatiif keysatti qoratamnu. Guyyaa tokko kan addunyaa guutuun diigamtee dhabamtu, kan ilmi namaa hundi du'aa kaafamee murtii Rabbiitiif dhihaatutu dhufa. Guyyaa san booda jireenyi dhuma hin qabu (duuti hin jirtu). Guyyaan san guyyaa murtii haqaati. Guyyaa san ilmi namaa hundi hanguma amantii fi dalagaa isaatti miindeyfama. Isaanowwan **"Rabbi malee haqaan gabbaramaan akka hin jirrefi Muhammad ergamaa Rabbii tahuu aman"** akkuma amananiitti hujii irra oolchaa erga du'an jannata zalaalam argatan:

(1) *Sahiih Muslim*, #48, and *Sahiih Al-Bukhaari*, #6019.

(2) *Sahiih Muslim*, #2564.

(3) *Ibn Maajah*, #2443.

(4) *Sahiih Muslim*, #2244, and *Sahiih Al-Bukhaari*, #2466.

{Isaanowwan Amananii Dalagaa Gaarii Hojjatan, 'Isaani Warri Jannataa! Isaan Zalaalam Isii Keysa Jiraatan!} (Qur'aana, 2:82)

Garuu namoonni “Rabbi malee gabbaramaan haqaa akka hin jirreefi Muhammad ergamaa isaa” akka ta’e osoo hin amaniin du’e, carraa jannata seenuu hin argatu. Ibidda jahannam keysa akka jiraatan taasifaman. Akka rabbiin je’etti:

{Namni Islaamummaa Malee Amantii Biraa Barbaadu, Fudhatama Irraa Hin Qabaattu, Guyyaa Qiyaamaa Inni warra Khasaaruu Irrahij}. (Qur'aana, 3:85)

Ammaas Rabbiin akkana ja’a:

{Warri Kafareefi Kufrii Irratti Du’e, Dahaba Lafa Guutuu Qabaatanii Qixaaxa Duraa Bahuuf Osoo Fidan Ta’e, Irraa Hin Qeebalamtu. Qixaaxa Laaleysaa Taheetu Isaaniif Jira, Gargaaraa Tokkolleen Isaaniif Hin Jiru.} (Qur’an, 3:91)

Ilmi Namaa gaafii akka armaan gadii kana gaafatuu ni mala: “islaamummaan amantii gaariidha je’eetiin yaada, garuu yooniin islaamawe maatii kiyyaafi saahiboonna kiyya akasumaas namni biraa na xiqqeysani natti koflan, kanaafuu yooniin islaamawuu baadhe jannata nan seenaa? Akkasumaas azaaba duraa nan bahaa?”

Deebisaan gaafii kanaa kan rabbiin aayata kana duraa keysatti akkana je’e taati: **“Namni Islaamummaa Malee Amantii Biraa Barbaadu, Fudhatama Irraa Hin Qabaattu, Guyyaa Qiyaamaa Inni warra Khasaaruu Irrahi.”**

Rabbiin akka ilma namaa gara amanti islaamaatti yaamuuf jecha erga Muhammad ﷺ erge booda, Rabbi biratti amanti islaamaa malee amantiin biraa fudhatama tokkollee hin qabdu. Rabbiitu nu uumee nu jiraachisutti jira. waan dachiifi keysa jiru hunda nuuf uume. Wanni ilma namaa qabnu hundi isarraahi. kanaafuu nama isatti kafaree kan ergamaa isaa kijibiise fi kan karaa Rabbiin ‘irra deemaa’ jedhee ajaje irra deemu dideef qixaaxaatu jiraaf.

Kaayyoon ilmi namaa uumameef rabbi qofa gabbaruu(bitamuu) fi waa hunda keysatti ajaja isaa godhuudha. Akka rabbiin qur'aana (51:56) keysatti nuuf himetti.

Jiruun nuti jirru tun jiruu gabaabduudha. Guyyaa qiyaamaa warri Rabbitti kafaree addunyaarra guyyaa tokko ykn cinaa guyyaa tokkoo qofa kan jiraatan itti fakkaata. Akka Rabbiin je'etti:

6

{Lafarra Hangam Turtan"? Jechuun Gaafata, Guyyaa Tokko Ykn Cinaa Guyyaa Tokkoo Turre. Warra Waa Lakkaawu gaafadha....} (Qur'aana, 23:112-113)

Rabbiin ilma namaatiin akkana jedha:

{Tabaaf (Kayyoo malee) Kan Isin Uumneefi Gara Keenya Kan Hin deebine If seetani! Mootii Dhugaa Kan Tahe Rabbii Olantummaan Isaaf Taate. Isa Malee Rabbiin Biraa Hin Jiru, (Inni) Rabbii Arshii Bareedduu Kan Ta'he}.(Qur'an,23:115-116)

Jiruun guyyaaqiyaamaa jiruu dhugaati, tan qaamafi lubbuun jiraatan. Jiruu teenya tanaafi tan guyyaa qiyaamaa wal-bira qabuun nabi Muhammad ﷺ akkana jedhe:

[Jiruu Aakhiraa Biratti, Jiruun Duniyaa Tun wanni Geysu; Oggaa Harka Keeyasan Bishaam Bahara Keysa Keysanii Ol Baaftan Hanga Bishaanii Kan Harka Keysan Irratti Hafuuti,]¹ hanguma dhabii waa xiqqo takka jechuudha

Namni Tokko Akkamitti Islaamawa?

Namni tokko "**Laa ilaahaa illa Allah, Muhammadun rasuulu Allah,**" jechuun amantii islaamaatti seena. kana jechuun "**Rabbi Malee haqaan Gabbaramaan Biraa Hin Jiru, Muhammad Ergamaa Rabbiiti**"² jechuudha.

- (1) *Sahiiha Muslim keessa, #2858, fi Musnad Ahmad, lakk 17560 keessatti gabaafame*
- (2) Akka fuula 47 irratti ibsame jechi afaan arabaa *Allah* Jedhu Rabbi (Waaqa dhugaa kan waa hunda uume) jechuudha. Jechi *Allah* jedhu maqa Rabbii, kan warri afaan arabaa dubbatu muslimootaafi kanneen kiristaana muslima hin ta'in hunduu itti fayyadamaniidha.

“Rabbi malee haqaan gabbaramaan biraa hin jiru,” jachuun haqaan gabbaramaan biraa hin jiru Rabbii tokkocha malee. Namni tokko muslima tahuuf:

Qur’aanni jecha Rabbii tahuu amana. Akkuma Rabbiin qur’aana keysatti baallama seenetti dhufiinsa guyyaa qiyaamaatti waan amanuuf islaamummaa keysaa seenun Rabbi malee waan biraa hin gabbaru..

Nabi Muhammad ﷺ akki je’e:

[Namticha gammoojjii keysaa amna deemu kan nyaataafi dhugaatii inni sinqiif qabu hundaa gaala isaa waliin jalaa baddee. Erga mi’aafi gala isaa barbaadee dhabee, abdii muratee booda gaaddisa mukaa tokko jala, haala abdii muraten taa’ee osoo du’a eeggataa jiruu, tasa gaalla isaa ifuma duratti arkee. Ka’ee haada isii qabatee gammachuu keysa booyee akkana je’e: “yaa Rabbi ati gabricha kiyya, anaatu Rabbii keeti!” Dogongoraan akkana dubbachuu kanatti wanni isa geeyse gammachuu qiyaasaa baate. Oggaa namni tokko towbate gara Rabbi deebi’e. Rabbiin gammachuu namticha kanaa daran caalaa gammada]¹

Fakkiin kun Afaan Arabaa tiin **“Rabbi Malee Rabbiin Biraa Hin Jiru, Muhammad Ergamaa Rabbiiti,”** seensa hula irratti barraawe.

(1) *Sahiih Muslim*, lakk 2747, Fi *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 6309.

Qur'aanni Maali?

Qur'aanni jecha Rabbiiti, burqaa tokkoffaa amantiifi gochoota islaamaati. Qur'aanni waan nama laallatu hunda dubbata. Mata duree hunda, hikmaa haala jiruufi jireenyaa, ibaadaa, akkaataa naggada, seera kkf.....

Garuu bu'urri ergaa isaa hariiroo Rabbiifi uumama isaa jidduu Jiraachuu qabduudha.

Akkasuma qur'aanni qaceelfama

hawaasni tokko hawaasa sirrii itti tahuu dandayu, haalaa fi amalli namaa ittiin sirraawee bareedu, haala qabenyi qixa sirrii itti qabatu hunda if keysaa qaba

Qur'aanni afaan arabaa qofaan nabi muhammad ﷺ irratti bu'e. Kanaafuu hiikkaan qur'aanaa afaan biraatiin jiru qur'aana hin ja'amu, hiikkaa qur'aanaa ja'ama malee. Qur'aana kan ja'amu afaan inni ittiin bu'een afaan arabaa qofaan kan jiru qofaadha.

Nabi Muhammad ﷺ Eenyu?

Muhammad ﷺ kan dhalate biyya makkaatti bara 570tti. Abbaan isaa osoo inni hin dhalatin kan du'eefi haati isaatis inni dhalatee yeroo xiqq booda duraa waan du'aniif adeera isaa kan gosa qureyshii keysatti hedduu kabajamaa ture biratti guddate. Inni barnoota tokkolee hin baranne, hanga du'utti barreysuus tahee dubbisuu hin dandayu. Ummanni isaa beekkumsa saayinsii waan takka hin beekan, irra guddaan isaanii barreysuufi dubbisuu hin dandayan. lakkuma gudachaa deemuun nama dhugaa, amanamaa, arjaa ja'amuun beekkamaa dhufe. Inni hamma tilmaamamu ol amanamaa ta'uuu isaa irraa kan ka'ae maqaa isaa Muhammadul-amiin (Muhammad amanamaa) jechuun yaamamuu jalqabe.¹ Muhammad joollumuma isaa irraa jalqabee sanama araboanni gabbaraa turan hunda hedduu kan jibbuufi irraa fagaatu turan.

Umriin isaa afurtam oggaa guutte malaaykichi Jibriil aayata qur'aana itti fide. Gaafa kanarraa jalqabee hanga wagga 23 aayatoonni qur'aanaa irratti bu'aa ture. Bakka takkatti walitti qabamee qur'aana jedhama.

(1) *Musnad Ahmad*, lakk 15078.

Masgiida Nabi Muhammad kan Magaalaa Madiinaa

Muhammad ﷺ akkuma qur'aana irratti bu'e gara tokkichummaa Rabbiitti nama yaamuu jalqabetti, isaafi namoota hanga isatti amane gidiraafi dararaan adda addaa hanga ajjechaatti irra ga'a turte. Dararaan itti jabaannan bara 622tti hayyama Rabbiitiin biyyarraa baqachuun dheerina maaylii 260 miilaan deemuun gara magaalaa Madiinaattii godaanan. Lakkoofsi kaalaandara muslimaa gaafa kanarraa eegala .

Bara hedduu booda, Muhammadiifi hordoftoonni isaa gara Makkaatti eega deebi'an booda diinoota isaanii hundaafuu dhiifama godhan. Osoo nabi Muhaammad ﷺ lubbuun jiranii biyyti arabaa hedduun islaamummatti seenan. Nabi Muhaamaad ﷺ du'anii jaarraa tokko keysatti amantiin islaamaa biyya hedduu keysa baballachuun hanga biyya Ispeeniifi baha chaaynaallee geeeyse. Sababa amantiin islaamaa akkanatti karaa nagayaatiin saffisaan itti babalachuu dandeeysse keysaa tokko dhugummaa qabaatuu waliin, bifa salphaa fi ifa tahe qabaachuu barannoo isiiti. Amantiin islaamaa gara Rabbi tokicha qofa gabbarutti nama yamti.

Nabi muhammad ﷺ fakkeenya haala guutummaa namummaa sirrii kan akka dhuga dubbataa, amanamaa, kan namaaf yaadu, jeyna namaati. Inni ilma namaa tahullee amala daba qabu kan hin qabnee akkasumaas Jalala Rabbii qofa barbaadaafi qixaaxa guyyaa qiyaamaa duraa bahuuf hojjata. Gochaa isaatiifi hariiroo namaa wajji qaban hunda keysatti Rabbi sodaachaa turan.

Babalinni Amantii Islaamaa Guddina Saayinsii Keysatti Gahee maalii Qabdi?

Amantiin islaamaa waa yaadu, laalufi xiinxalutti nama ajajji. Baballachuu amantii islaamaa booda waggaa xiqqo keysatti qaroominna fi yuunivarsiitii gurguddon banamanii babalachuu jalqaban. Yadonni bahaa fi dhiha harayaafi kan durilleen ogummaa Yaalaa, Heerregaa, Fiiziksii, Astroonoomi, Jiograafii, Arkitekchar, art, hogbarruufi seenaatin sadarkaa ol-aantuu irra gayan. Waan akka Aljebbraa, lakkoofsa arabaa, fi yaad-rime zeeroo kan bu'ura heerregaa ta'an hundi Muslimoota Arabaa irraa gara awooppaadabran.

Astrolabe meeshaa qorannoo saayinsiitiif gumaacha gudda tahe kan hanga ammaatti warra kibbaa biratti itti fayyadaman dura muslimatu arkate.

Haakimoonni muslimaa damee sarjarii ykna baqesanii yaalee' tiif xiyyeefannaa guddaa waan kennaniif meeshaallee dhimma kanaaf oolan hedduu toolcchan akka fakkii dur kanarra jiratti.

Meeshaan qorannoo ammayyaa kan biyyoota awrooppaa imala argannoo adda addaa arkachuuf isaan gargaare kan akka astrolab, quadranti fi map hundi kan dura argaman muslimootaani.

Waa'ee Nabi Isaa (Iyyasuus) Muslimni Maal Amana?

Muslimmoonni lissaa (iyyasuus) ni jaalatan ni kabajan. lissaan nabiyyii kabajamaa Rabbiin erge akka tahe muslimoonni hundi ni amanan. Qur'aanni akka inni haadha isaa maryam irraa osoo isiin dubra taa'tee jirtuu, wal qunnamtii haadhaafi abbaa malee dhalatte boqonnaa qur'aanaa kan "maryam" ja'amu keysatti akkas jechuun nuuf hima.

{Oggaa Maleykaan Maryamiin Akkana Jattu: "Yaa Maryam Rabbiin Jecha Gara Isaa Irraa Tahe Siif Kenne, Maqaan Isaa Al-masih lissaa, Ilma Maryam, Addunyaafi Aakhirattis Warra Kabajameerraa Taha Akkasumaas. Daa'imummaa Isaatis Erga Guddates Namatti Dubbata, Warra Gaggaari Irraahi (inni)." Isiiniis Akkana Jatte: "Yaa Rabbii Kiyya, Osoo Nmni Natti Hin Ida'amin Akkamittin Ilmoo Arkachuu Dandaya.?" Inniniis(Malaykichi) Je'e: "Dubbin Akkasi! Rabbiin Waan Fadhe Uuma. Waan Takka(Uumu) Yoo Barbaade 'Tahi!' Ja'a Wanti San Taatee Argamti.} (Qur'an, 3:45-47)

Akkaataan Uumama nabii lissaa (iyyasuus) raajiidha (mu'ujizaadha). Jecha Rabbii kan 'tahi' je'e oggaa tahu abbaa malee uumame. Akkasuma haati teenya haawwa haadha malee abbaa irraa uumamte, Aadam haadhaa fi abbaa malee uumame:

{Fakkeenyi lissaa (Iyasus) Allaah biratti Akkuma Aadami. Horofarraa Isa uume Eegas 'Tahi!' Je'en, (Nama)Tahee Argkame} (Qur'an, 3:59)

Yeroo nabiyyumaa isaa keysa rajii (mu'ujizaa) hedduu hojjate

“Ilmaan Israa’iiliif Nabiyyii Godhe! (Inniniis Ni Ja’aan) “Ani Mu’ujizaa Rabbirraa taateenin Isinitti Dhufe. Horofarraa Fakkii Shinbirroo Bocee, Hafuura itti afuufee Fedhii Rabbiitin Shinbirroo Taati. Ballaa fi Barasa Niin Fayyisa. Akkasuma Du’aa Niin fayyisa. Waan Isin Nyaattaniifi Manaa Qabdan Isiniifin Hima....” (Qur’aana, 3:49)

Muslimni, nabi lissaan (iyyasuus) akka hin fannifamin amana. Dubbiin akkana! gaafa san warri nabi lissaa hin feene isa ajjeesuuf karoorfannaan Rabbiin nabi lissaa gara samiitti fuudhe. Eegas bifa nabi lissaa fakkaatu Rabbiin nama tokkorra kaayee. Warreen nabi lissaa ajjeesuuf dhufan namicha kana nabi iissaa seyuun qabanii ajjeesan. Rabbiin qur’aana keeysatti akkana jedha:

“Al-masih lissaa Ilma Maryam, Ergamaa Rabbii Kan Ajjeesne” Ja’an. Hin Ajjeesne, Hin Fannifne. Garuu Isaanitti Wal Fakkaate. (Qur’aana, 4:157)

Muhammadiis Tahee lissaan Bu’ura Amantii Kan Nabiyyoonni Duraanii Ergaman Rabbitti Amanuu kana Jijjiiruuf Hin Dhufne.

Masgiida Aqsa
Biyya.

Garuu sanuma mirkaneyasuufi haarayoomsuuf malee.¹ (waa'ee kanaa afaan Ingiliffaatin dubbisuu yoo barbaaddan web-saayitii itti aanu kana irraa ni arkattan www.IslamGuide.Com/Jesus.)

Waa'ee Shoorarkeesummaa Amantiin Islaamaa Maal Jatti?

Shoorarkeesummaan amantiin islaamaa keysatti bakka hin qabdu.
Qur'aana keysatti rabbiin akkana ja'a:

Rabbiin Warra Amantii Teyсанirratti Isiniin Hin Loliniifi Biyya Teysanii Isin Hin Baasin Sanitti Tola Ooluu fi Haqa Itti Dalaguu Rabbiin Isin Hin Dhoorku. Rabbiin Warra Haqa Dalagu Jaalata. (Qur'an, 60:8)

Nabi Muhammad ﷺ yeroo lolaa dubartiifi joolleen akka hin ajjeefamne waraanaaf himaa ture,² akkana jechuun gorsa kennaa ture: **...Nama Hin Miidhinaa, Daangaa Hin Dabrinaa, Joollee Hin Ajjeesinaa..}**³

(1) Rabbiin kitaaba 'injiila' ja'amu nabi iissaa irratti akka buusefi kitaaba amma kiristanonni harkaa qaban keysa hafteen tokko tokko kan barnoota kitaaba injiil keysa akka jiru muslimoonni amanani. Garuu kana jechuun macaafa qulqulluun amma kiristaanni qabu kana muslimoonni itti amanan jechuu miti. Isaatis macaafni qulqulluun amma jiru kun kitaaba injiila rabbiin nabi iissaa irratti buuse miti. Macaafa qulqulluun amma jiru kun wantoonni adda addaa kan irraa irrifaman, kan itti ida'aman akkasumaas sobaan kan guutameedha. Koomitee beektota kirstaanaa kan macaafa qulqulluu (*revised standard version*) ja'amu keysa deebite laatutu akkas je'e. Koomiteen tun ogeeyyii macaafa qulqulluu namoota 32 of keysaa qabdi. Koomiteen tun wan macaafa kanarratti baasan abboti amantii shantamii lama(52) kan firqaalee amantii kiristaanaa keysa jirtuutin keysa deebiamee laalame yaadni irratti kenname jira. Koomiteen tun ibsa seensa macaafa qulqulluu kan 'revised standard version' ja'amu irratti barreysan keysatti akkana ja'an. Macaafni qulqulluu (*revised standard version*), fuula.iv: "yeroo tokko tokko macaafoonni kun jijjiiramaaf saaxilamuun isaanii beekkamaadha, garuu jijjiiramoonni kun tokkolleen sirreyfamanii bakkatti deebifamuu hin dandayamne. Kanaafu wanni nuti hordofnu yaada bektota amantii teenyaa nuuf kenna keysaa kan irra caaludha. Koomiteen tun ibsa sense(preface) fuula. Vii: irrati akkana ja'an: "irrifama, ida'amaafi garaagarummaa dur jirtu irraa barreyfamooni macaafa kanatti idaa'aman jiru. Kan akka (mt 9.34; mk 3.16; 7.4; lk 24.32, 51, etc.)." Waa'ee jijjiiramuu macaafa qulqulluu irratti ballinaa dubbisuuf web saayitii itti aanu kana daawwadhaa. www.islam-guide.com/bible

(2) *Sahiih Muslim*, lakk 1744, Fi *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 3015.

(3) *Sahiih Muslim*, lakk 1731, Fi *Tirmizi*, lakk 1408.

Ammaas akkana je'ee jira: [warra muslimootaa waliin walii galtee qabu (kanneen muslimoota irratti lola hin banin) namni ajjeese shurufkaa jannataa hin agaru. Shurufkaa jannataa fageenya amna waggaa afurtamii irratti dhagayamti.]¹

Akkasuma, nabiiyiin ﷺ wan lubbuu qabu ibiddaan gubuu ykn qixaaxu dhoorkee jira.²

Nama ajeesuu akka yakka gurguddoo lammaffaa akka taate himee jira,³ inumaa, akkana jechuun akeekkachiisanii jiran.: guyyaa qiyaamaa [dhimmi dura murtiin itti kennamtu dhiiga gad naqameedh (ajjeechaa)]⁴⁵

Muslimni beyladatti akka tola oolu ajajamuun, isaan miidhuu irraa dhoorkamee jira. Gaaf tokko nabi Muhammad ﷺ akkana je'e: [intalti, takka aduree manatti hiitee, osoo nyaatas tahee dhugaati adurreef hin kannine, akka adurreen deemtee nyaata hin barbaaddanne hidhaa irraa osoo hin hiikin biraa deemte. Kanaaf jecha adurreenis nyaata dhabde beelarraa duute. Intalti tun aduree tanaaf jecha ibidda jahannam seenti. }⁶

Ammaas akkana je'e: namtichi saree tdheebotte takka bishaan obaase tanaaf jecha rabbiin dilii isaa hunda araameefii jannata isaaf kenne. Nabiiyiin ﷺ akkana jechuun gaafatame: "yaa ergamaa rabbii bineensa afaan hin beeynetti tola yoo oolle sawaaba ni arkannaa?" Akkana jechuun deebiseef: [Namaas Tahee Beyladaa Lubbuu Qabdu Hundatti Tola Yoo Oolan Sawaaba Argatan!]⁷

Nabiiyiin ammallee akkana Je'e [Beyladaa Oggaa Qaltan, karaa Gaarin Qalaa, Laalaa Irrisuuf Ablee Qaltaniin Sirritti Qaraa]⁸

(1) *Sahiih Al-Bukhaari*, Lakk 3166, Fi *Ibn Maajah*, lakk 2686.

(2) *Abu-Dawood*, lakk 2675.

(3) *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 6871, fi *Sahiih Muslim*, lakk 88.

(4) Kana Jechuun Ajeesuu Ykn Miidhuu Jechuudha.

(5) *Sahiih Muslim*, lakk 1678, Fi *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 6533.

(6) *Sahiih Muslim*, lakk 2422, Fi *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 2365.

(7) Jechoonni Nabi Muhammad Ballinaan Kitaaba kana Fuula50 kaayyaman. Narrated in *Sahiih Muslim*, lakk 2244, fi *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 2466.

(8) *Sahiih Muslim*, lakk 1955, Fi *Al-Tirmizi*, lakk 1409.

Akka barreyfama kitaaba kana keysaatiis tahee kan barreyfamoota muslimaa hundaarra jirutti namoota nagayaa irratti shoorarkaa kaasun akkasumaas qabeenya barbadeeysun namoota nagayaa irratti boombii dhoosun, hundi isaani gocha muslimootaafi amantii islaamaa keysatti dhoorkamee fi balaaleeyfameedha. Islaamummaan amantii nageyaa, rahmataafi namaaf irra dabruuti. Namoonni gochoota shoorarkeessummaa muslimoota irratti maxxansuuf yaalan kun irra hedduun isaani muslimootaa wajjiin wal hin qabattu. Osoo namni muslima ta'e tokko gocha shoorarkeessumaa hojjatee arkamellee, isumaatu itti gaafatama malee amantiin hin gaafatamtu.

Mirga Dhala Namaatiifi Walqixxummaa Islaamumma Keysatti.

Amantiin islaamaa mirga dhala namaa hedduu namaaf kennite. Mirgoota kana keysaa hammi tokko akka itti aanutti dhihaata.

lubbuufi qabeenyi lammii hundaa muslimaafi muslima hin tahir hundaamootummaa islaamaa keysatti kabajaa qaba. Amantiin islaamaa kabajaa namaallee eydi. Kanaafuu amantii islaamaa keysatti nama arrabsuunis nama xiqqeysuun hin hayyamamu. Nabi muhammad ﷺ akkana je'e: **[Dhiigni Keysan, Qabeenyi Keysaniifi Kabajaan Teysan Inuma Hin Tuqamu. }¹**

Shanyummaan amantii islaamaa keysatti bakka hin qabdu, waa'ee kanaa qur'aanni akkana ja'a:

Yaa Ilmaan Namaa, Nuti Dhiiraafi Dubartii Irraa Isin Uumne, Gosaafi Shanyii Adda Addaa Isin Goone, Akka Isin Wal Beeytaniif. Rabbi Biratti Irra Calaan Keysan, Kan Irra Rabbi Sodaatu². Rabbiin Kan Waa Hunda Beeku, Kan Waa Hunda Keysa Beeku. (Qur'an, 49:13)

Namni saba ykn shanyii isaatiin ykn qabeenya isaatin akkasuma angoo isaatif jecha kabajamuun dhoorgaadha. Wanti akkasii amantii islaamummaa keysa hin jirtu. namaa wal-qixa. Ilmi namaa sodaa Rabbii qofaan wal-caala.

(1) *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 1739, *Fi Musnad Ahmad*, lakk 2037.

(2) Nama Rabbi Sodaatu Jechuun Mu'umina Waan Rabbiin Dhoorke Hundarraa Fagaatee, Waan Rabbii Dalagaa Je'e Dalagaa Rabbii Sodaatu Jechuudha.

Nabi Muhammad ﷺ Akkana Ja'an: [Yaa Ilmaan Namaa! Rabbiin Keysan Tokko, Abbaan Keysan Aadamilleen Tokko. Arabni Nama Araba Hin Tahin Irra Hin Caalu, Namni Diimaan Nama Gurraacha Irra Hin Caalu, Namni Gurraachi Nama Diimaa Hin Caalu Yoo Sodaa Rabbiitiin Taate Malee]²

Zamana kana rakkoo guddoon ilma namaa qunnamaa jirtu rakkoo shanyummaati. Warri qorannoo saayinsiitin guddatan ji'a irra koruuf yaalaa jiran, Garuu namni tokko tokko akka hin jibbine godhun hin dandayammne. garuu nabi Muhammad ﷺ akkuma ergametti amantiin islaamaa Shanyummaan wal-qooduufi Waljibbuu hanbisuun fakkeenya gudda addunyaa barsiisuu lafa keyse. Sirna hajjii keessatti waggatti yeroo tokko shanyiifi gosa adda addaa hunda irraa muslimni addunya hundarra waliti dhufuun fakkeenya obbolummaa ilmaan namaa islaamummaa keysa qofa jirtuudha. Muslimni addunyaa hundarraa Makkaa dhaquun hajjii. Islaamummaan amanti haqaafi wal-qixxummaati. Rabbiin akkana ja'a:

{Rabbiin Amaana Namaa Abbaaf Akka Deebifan Isin Ajaja. Oggaa Nama Jiddutti Murteysitan Haqaan Akka Murteysitan Isin Ajaja...} (Qur'an, 4:58

Ammaas Rabbiin Akkana nuun ja'a:

{...Waa Hunda Keysatti wal Qixxeysaa, Rabbiin warra Wal Qixxeysu Jaalata} (Qur'an, 49:9)

- (1) Halluun Diimaafi Gurraachi Asirratti Ibsaman Kun Akka fakkeenyaati. Yaanni Asitti Darbe Amantii Islaamaa Keysa Namni Tokkolleenu Halluu Ykn Bifa isaatiif Jecha Nama Biraa Irra Hin Caalu. Diima, Adi, Magaalafi Gurraachi Hundi Wal-qixa Jechuudha.
- (2) Musnad Ahmad, lakk 22978.

Osoo nama nuti jibbunullee ta'ee dhimma isaa haqaan murteeyso akka qabnu Rabbiin akkana jechuun nu ajaje:

{Jibbansi Namoota Biraa wal-Qixxeysuu Irraa Isin Hin Dhoorkin. Haqa Dalagaa! Akkastu (Sodaa) Rabbitti Irra Dhihaata. Rabbi Sodaadhaa! Rabbiin Waan Isin Daleeydan Hunda Keysa Beeka!} (Qur'an, 5:8)

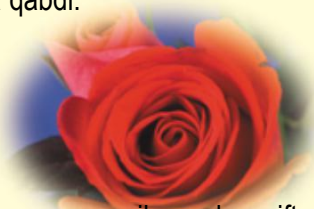
Nabi muhammad ﷺ akkana je'e: [zulmii dalaguu iraa if-eegaa,¹ zulmiin guyyaa qiyaamaa dukkana]²

Namoonni addunyaa irratti haqa isaanii dhabe guyyaa qiyaamaa ni kafalamaaf. Akka nabiyyiin ﷺ nuuf himetti: [guyyaa qiyaamaa, haqni abbaa haqa qabuuf kennama..]³

Sadarkaa Dubartii Amantii Islaamaa Keysatti

Dubartiin herumtes tan hin heeruminiis mirga qabeenya qabaachuu, baasuu fi horachuu kophaa isii qabdi. Bittee gurguruu, kennuu, sadaqachuufi akka feetetti baasuuf mirga qabdi.

Mahriin dubartiif kan kennamu akka haajaa dhuunfaa isiitif itti fayyadamtuufi. Amantiin islaamaa akka abbaan warraa haadha warra isaa tajaajilu ajajji!.

Kan biraa hafee islaamummaan haadha warraa ilmoo luuysiftuuf abbaan warra miindaa akka kaffaluuf ajajji. Abbaan warraa haadha warraa akka kabajuufi tajaajilu islaamummaan barsiifti:

[irra caalaan keysan nama haadha manaa isaatiif irra gaariiti (tola oolu).]⁴ jedhan

(1) Nama Cunqursuu, Haqa malee Murteysu namatti roorrisuufi Miidhu

(2) *Musnad Ahmad*, lakk 5798, *Sahiih Al-Bukhaari*, lakk 2447.

(3) *Sahiih Muslim*, lakk 2582, *Fi Musnad Ahmad*, lakk 7163.

(4) *Ibn Maajah*, lakk 1978, *Fi Tirmizii*, lakk 3895.

Amantii islaamaa keysatti haati kabajaa guddaa qabdi. Haadha akka gaarin tajaajilutti amantii islaamaa nama ajajji. **Namtichi Tokko Nabiyyitti Dhufee Akkana Je'en:** “ Yaa Muhammad ﷺ Eenyuutu Saahibummaa Tiyya Haqa Godhata? Nabiyyiinis Akkana Je'een: [Haadha Tee!] **Namtichi Deebisee Akkana Je'e:** 'Itti Aanee Ho?' Je'een, Nabiyyiinis Deebisee: [Haadha Tee!] Je'en. **Namtichiniis Deebisee:** 'Itti Aanee Hoo'? Je'een, Nabiyyiinis Deebisee: [Haadha Tee] Je'een. **Nammtichiniis Deebisee:** 'Itti Aanee Hoo Je'een'?, Nabiyyiinis Deebisee Abbaa Kee Je'een]¹

(Ballinaan dubbisuuf web-saaytii itti aantu tana

www.Islam-Guide.Com/Women Laalaa.)

Islaamummaa Keysatti Maatii Ykn Warra

Bu'ura qaroomina kan ta'e maatii ta'ullee zamana keenya kana addaan faca'aa jira. Maatii tokko keysa haqa abbaa warraa, haqa haadha warraa, haqa joolleefi haqa firaa hunda amantiin islaamaa maatii keysatti akka hundaaf tolutti wal-qixxeysuun sirna keysee jirti. Amantiin Islaamaa amala wal jaalachuu, walitti arjoomuu, wal gargaaruu bifa walitti qindaawen maatii keysa akka jiraatu gooterti. Amantiin islaamaa nagenya warra ykn maatii tokkoo mirkanaysuu irratti xiyyeefannaa guddaa kenniti. Maatiin nagaya qabu ijaaramuuun hawaasni qindoomina qabuufi cimaa tahe akka uumamu godha.

Muslimni Akkamitti Manguddoo Tajaajila!

Biyyota muslimaa hunda keysa mana dullootaa ykn afaan ingliffaatin 'old age home' wanni ja'amu hin jirtu. Amantii islaamaa keysatti haadhaafi abbaa ifii tajaajiluun keysaafu gaafa isaan dadhaban kabajaafi darajaa namaaf ida'uu daran carraa itti jannata arkatani. Islaamumaa keysatti haadhaafi abbaaf du'aai godhuu qofatti hin ajajamne, garuu tolaafi tajaajila daangaa ykn qiyaasa hin qabne isaan irratti oolutti ajajamne. Nutii joollee isaaniifi akka isaan waa hunda nuuf tahanii nuuf rakkatanii nu guddisuu akka yaadannu islaamummaan nu ajajji keysaafu haadha ofii.

(1) *Sahiih Muslim*, #2548, Fi *Sahiih Al-Bukhaari*, #5971.

Amantii islaamaa keysatti haadhaafi abbaa ofii tajaajiluun salaataatti aanee dirqama lammaffaati. Oggaa dullooman rakkoo tokkollee himachuu hin qaban, dullumti fedhii isaaniitin ittin dhufne waan taheef.

Rabbiin akkana nuun ja'a:

{Rabbiin Kee Akkana Jechuun Ajaja Dabarse: Isa Malee Kan Biraa Hin Gabbarinaa. Haadhaa fi Abbaa Keesanitti Tola Dalagaa. Tokkoon Isaanii Ykn Lamaanuu Sibiratti Dullooman, Isaaniin 'Uf' Hinja'inaa! Garuu Jecha Lallaafaa Ja'aan. Isaanif If-Gad Qabaa: "Yaa Rabbii Isaanif Rahmata Godhiif, Joollummaa Kiyya Akka Isaan Naaf Naguddisanitti."} (Qur'aana, 17:23-24)

Utubaan Amantii Islaamaa Shanan Kami?

Jiruun muslimootaa kan mrfamte utubaan islaamaa shan irratti. Isaanis shahaadaa, salaata, zakaa, soomanaafi namni dandayu hajjii godhuudha.

1) Shahaadaa:

Shahaadaa jechuun "**La ilaaha illa Allah, Muhammadun rasuulu Allah.**" Jechuun keysaan amananii raga bahuudha.

Hiikkaan isii "**Rabbii Tokkicha Malee Haqaan Gabbaramaan Biraa Hin Jiru, Muhammad Ergamaa Isaati**"

Akkas jedhanii ragaa bahuun shahaadaa jedhama akka kitaaba kana fuula 52-53 irratti ibsametti). Utubaawwan Islaamaa hundarra shahaadaatu hunda caalaa murteysaadha.

(1) 'Allah', Jecha Jedhu ballinaan Dubbisuuf kitaabuma kana Fuula 47 Paragraafii Gara Dhummaa Irra Laala.

2) Salaata:

Muslimni guyyatti salaata shan fardii salaata. Salaanni hundinuu yeroo gabaabduu daqiiqaa waa-xiqqo keysatti salaatama. Salaanni wal-qunnamsiistuu nuufi rabbi jidduuti. Rabbiifi nu jidduu wanni walitti nu dhiheysu tan biraa hin jirtu.

Nama salaatu rabbiin waan itti gammaduuf jecha gammachuu keysaa, nageyaafi rahaa qalbii arkata. Nabi muhammad ﷺ akkana je'e: **[yaa bilaal, azaana azaani, qalbiin teenya rahaa haa arkattu (rahaa oggaa salaatan booda arkatan baana)]**¹ bilaal sahaabaa nabiiyyii keysaa azaanaan gara salaataa namaa yaamuun beekkama.

Salaanni yeroon salaatamu subhii osoo aduun hin bahin, walakkaa guyyaa, walakkaa sa'aa booda (asrii), yeroo aduun seentee fi galgala. Muslimni jama'aan(gurmuun) iddoo barbaadetti dirree keysattiis, iddoo hojiittiis, iddoo barnootaattiis salaatuu ni danda'a.

(waa'ee salaataa ballinaan dubbisuuf toora intarneetaa itti aanu kana irraa ni arkattan www.islam-guide.com/prayer ²

4) Zakaa:

Qabeenyi hundi kan rabbiiti nuti akka amaanaatti nubira kaayame malee.

Hiikkaan jecha zakaa qulqulleysuu fi baayyisuus jechuudha. inniniis

qabeenyarraa hanga Rabbiin murteeyse nama Rabbiin kennaaf

Je'ee ajajeef kannanuudha. Qabeenya

adda addaa irraa bifa adda addaatin

Hanga adda addati irraa kennama.

dahaba nahasaaf i maallaqni kee giraama

85 fi achii ol bituu oggaa gahe fi amata tokko

irra nannawe zakaa irraa kennuun dirqama taha.

hanga xiqqaa 2.5% tu kennama rabbiin zakaa kennaa je'ee murteeyse

namoota rakkataniif oggaa kennite qabeenyi kee qullaawe heddummaata,

akka biqiltuu xiqqoo qaama isii irraa oggaa waa muran bakka saniin

hedduu biqiltutti.

(1) *Abu-Dawud*, lakk 4985, *Fi Musnad Ahmad*, lakk 22578.

(2) Ballinaan Kitaaba Waa'ee Salaataa Barsiisu Irraa Ni Argama.

1) Ji'a Ramadaanaa Soomanuu:

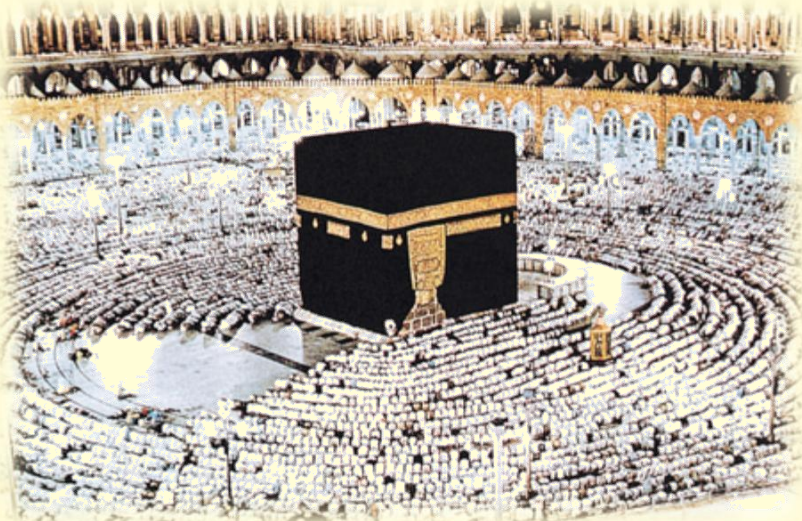
Amata hunda baatii ramadaanaa,¹ muslimni aduun osoo hin baane jalqabee hanga aduun seentutti nyaata fi dhugaatii akkasumaas warra ifii waliin wal qunnamtii godhuu irraa fagaachuun soomana.

Soomanni fayyaa namaatiif faaydaa guddaa qabaachuu gubbaan karaa ittiin gara rabbii dhihaannuudha. Qananii adda addaa irraa yeroo murtaawef if-qabuun namni soomane tokko wanni arkatu hiyyeesotaaf garaa laafuu ykn rahmata godhuu. Akkasumaas iimaana ida'achuudha.

5) Deemsa Gara Makkaa Ykn Hajjii Godhuu:

Nama qabeenyaafi fayyaa qabu irratti jiruu isaa keysaa yoo xiqqaate oggu takka hajjii godhuun dirqama. Namoota miliyoonaan lakkaawamaniitu amata hunda hajjii godhuuf makkatti walitti qabama.

Fakkii: Hujjaajota Masgiida Haram Kan Makka Keysatti Argamu Keysatti Oggaa salaatan Agarsiisu. Guraattiin Jidduu Ka'abaa Oggaa Taatu kallattii muslimoonnii Addunyaa Hundarraa Gara Isii Garagaluun Salaatuudha. Ka'abaa Kan Jaare Nabi Ibraahimiifi Ilma Isaa Nabi Usmaa'il.

(1) Baatiin Ramadaanaa Akka Lakkoofsa Islaamaatti Baatii Saglaffaadha.

Makkaan yeroo hunda daawwatootaan kan guutamte taatullee hajjiin kan godhamu akkaataa lakkoofsa islaamaatti ji'a kudha lammaffaa keysa. Hujjaajonni adda addaa uffata walfakkaatu kan hodhaa hin qabne adii uffachuun rabbi dura dhaabbatan.

Dalagaa hajjii keysaa takka ka'abaan oggu toorba nannawuu, akkasuma akka haajaraan bishaan barbaada oliifi gad deemtetti safaafi marwaa jidduu oggu toorba deddeebi'uu dha. Eegas hujjaajonni dirree arafaa¹ keysa dhaaabbachuun araaramas tahee waan fedhan hunda rabbi kadhahan. Dhaabbanni kun dhaaabbata dirree qiyaamaa nama yaadachiisa.

dhuma hajjii irratti iid-aladhaatu salaataan kabajama. liddi tuniifi iid-alfixri dhuma soomanaa irratti kabajamtu walirratti iida islaamaa tan muslimni akka lakkofsa islaamaatti kabajuudha.

(utubaawwan islaamaa ballinaan baruuf tora intameetaa kanarraa ni arkattan www.Islam-Guide.Com/Pillars)

Amantii Islaamaa Biyya Ameerikaatti

Muslimoonni biyya ameerikaa kan of keysatti qabatu namoota islaamawan, namoota biyya adda addaa irraa dhufan, hojjattoota warshaa Adda addaa, dooktarootafi kkf. Hawaasni adda addaa kun caayaa amantii takka jalatti walitti dhufuun obbolummaa iimaanatin walitti hidhatuun waliin jiraatan. Islaamummaan ameerikaa kaabaa kan seente yeroo duri ta'uus garuu muslimni baayyinaa jiraatuun kan beekkamte.

jaarrra 18^{ffaa} keysa Lammiwwan ameerikaa baayyina guddaa qabanitu gara amantii islaama seenutti jira. Isaan kun namoota sadarkaa jireenyaa adda addaa irraa dhufaniidha: abbotii qabeenyaa, hiyyeyyii, namoota barataniifi hin baratinis hunda of keysaa qaba.²

(1) Naannoo fageenya maaylii 15 Makkarraa Fagaattu.

(2) Kitaaba 'The World Almanac and Book of Facts' Bara 1996, Famighetti, Fuula. 644.